

Teksti ja kuvat Erja Hinkkanen

Pihaperhosen opas

Kukkia, joita perhonen ostaisi

Keisarinviitta kaunopunahatun kukassa. Kaunopunahattu houkuttelee takuuvarmasti perhosia.

Hienoa, että olet kiinnostunut perhosista! Olen koonnut sinulle tähän oppaaseen listan perhosia houkuttelevista kukista, perustietoa perhosista ja vinkkejä siitä, miten pääset alkuun perhosharrastuksessa. Kukat on lueteltu kukkimisjärjestyksessä toukokuusta syyskuuhun. Kukinta-ajat ovat viitteellisiä. Kasvukauden säät vaikuttavat enemmän kuin kalenterikuukausi! Kaikkia muita kukkia on myynnissä Pihaperhosen taimistolla, paitsi sipulikukia.

Lisää tietoa perhosista, kukista ja myös kimalaisista löydät Pihaperhosen kotisivuilta **www.pihaperhonen.fi**.

Toivon, että tästä oppaasta on sinulle iloa ja hyötyä! Otan mielelläni vastaan palautetta. Voit antaa palautetta sähköpostitse, Instagrammissa tai Facebookissa.

erja.hinkkanen@pihaperhonen.fi

Toukokuu

Nokkosperhonen krookuksen kukassa. Siivistä näkee, että perhosella on takana pitkä talvi. Ennen viimeistä lentoa sen on vielä ehdittävä lisääntyä.

Puutarhassa kevään ensimmäiset kukkijat ovat pieniä **sipulikukkia: idänsinililja, krookus ja helmililja**. Ne istutetaan maahan jo syksyllä, elo-syyskuussa. Etelä-Suomessa sipulikukat voivat kukkia jo huhtikuussa.

Herttavuorenkilpi (*Bergenia cordifolia*). Ainavihanta kasvi, joka soveltuu maanpeitekasviksi. Korkeus 40 cm. Lehdet suuret ja kiiltävät. Kukat vaaleanpunaiset. Yöperhosten mesikasvi.

Kaukasianpitkäpalko (*Arabis caucasica*). Myös ainavihanta, maanpeitekasviksi soveltuva kasvi. Korkeus 10-20 cm. Kukat valkoisia ja tuoksuvia. Menestyy parhaiten aurinkoisessa paikassa.

Kevätvuohenjuuri (*Doronicum orientale*). Sopii hyvin sipulikukkien kumppaniksi, sillä kevätvuohenjuuren lehdet säilyvät hehkeinä koko kesän. Korkeus 30-50 cm, kukan väri keltainen.

Talvisaippo (*Iberis sempervirens*). Ainavihanta, kapeat, tummanvihreät lehdet. Voi kukkia jo huhtikuussa, kukka valkoinen, korkeus 15-25 cm. Saattaa kärsiä kevätahavasta, istuta paikkaan, jossa lumi säilyy kaikkein pisimpään tai suojaa männynhavuilla.

Tarharistikki (*Aubrieta x cultorum*). Ainavihanta, violetti kukka, 10-12 cm. Runsas kukinta. Parhaimmillaan aurinkoisessa ja kuivassa paikassa.

Kesäkuu

Ruohosipuli on mainio maustekasvi ja myös erinomainen perhoskukka. Sitä kannattaa olla puutarhassa useita tuppaita.

Ruohosipuli (*Allium schoenoprasum*). Kukkapenkkiin ja vihannesmaalle. Istuta useita tuppaita, ja anna osan kukkia. Korkeus 15–20 cm. Sopii kukkapenkin reunuskasviksi.

Mäkitervakko (*Viscaria vulgaris*). Luonnonperenna, joka viihtyy kuivilla ja aurinkoisilla paikoilla. Korkeus 20–40 cm. Kukan väri aniliininpunainen. Tunnetaan tervakukkana, saanut nimensä varren yläosan tervamaisesta aineesta, jonka tarkoituksena on estää muurahaisia pääsemästä kukkaan.

Keltamaksaruoho (*Sedum acre*). Luonnonkasvi, joka kasvaa uskomattoman ohuessa maakerroksessa. Erityisen kaunis kivimuurin päällä, korkeus 5–10 cm, kukka keltainen.

Mirrinminttu (*Nepeta x faassenii*). Tuoksuva, kissoille mieluinen perenna, joka tiheään kasvutapansa vuoksi menestyy kilpailussa rikkaruohoja vastaan. Kukan väri vaalea violetti, korkeus 30–40 cm.

Harjaneilikka (*Dianthus barbatus*). Kaksivuotinen, mutta käytännössä monivuotinen tyviversojen ansiosta, korkeus 40–60 cm, kukan väri punainen, valkoinen tai vaaleanpunainen. Tuoksuu hyvälle ja kukkii pitkään kesä-heinäkuussa.

Puna-ailakki (*Silene dioica*). Rehevien niittyjen luonnonkasvi, joka viihtyy puoli-varjossakin. Korkeus 20–60 cm. Kukan väri aniliinpunainen, sopii leikkokukaksi. Koristeelliset siemenkodat.

Heinäkuu

Isokaunosilmän värikäs kukka osoittautui hämmästyttävän hyväksi perhoskukaksi. Se houkutteli muun muassa keisarinviittoja.

Mäkimeirami (*Origanum vulgare*). Eräs parhaimmista mesikasveista. Kukkii pitkään, kukan väri vaaleanpunainen, korkeus 50 cm, leviää helposti. Leviämistä voi estää katkaisemalla kukkavarret kukinnan jälkeen.

Rantakukka (*Lythrum salicaria*). Luonnonperenna, joka viihtyy myös tavallisessa puutarhamaassa. Korkeus 40–60 cm. Kukan väri vaaleanpunainen. Kylväytyy helposti. Houkuttelee erityisesti sitruunaperhosia.

Isokaunosilmä (*Coreopsis grandiflora*). Erittäin hyvä ja kaunis perhoskasvi. Korkeus 40–60 cm. Kestävä myös maljakossa.

lisoppi (*Hyssopus officinalis*). Pohjolan laventeliksi kutsuttu tuoksuva yrtti. Korkeus 25–60 cm, kukka sininen tai vaaleanpunainen, kuivien ja aurinkoisten paikkojen kasvi.

Ketoneilikka (*Dianthus deltoides*). Luonnonkasvi, joka viihtyy kuivilla ja paahteisilla paikoilla. Se soveltuu esimerkiksi viherkatoille. Kukkii pitkään kesä-elokuussa, kukan väri aniliininpunainen. Korkeus 20–30 cm.

Siankärsämö (*Achillea millefolium*). Luonnonkasvi, joka kukkii pitkään. Kukan väri valkoinen, joskus vaaleanpunainen. Korkeus 30–40 cm. Myös puna- ja kultakärsämö ovat hyviä perhoskasveja.

Punaväriminttu (*Monarda didyma*), lystikäs, kirkkaanpunainen kukka erottuu jo kaukaa. Korkeus 60–120 cm. Tuoksuu hyvälle. Lehdistä voi valmistaa teetä. Kukka on myös kimalaisten mieleen.

Elokuu

Rohtosuopayrtti on tuoksuva perinnekasvi, joka houkuttelee erityisesti yöperhosia. Kuvassa on kiertokiitäjä, joka vieraili Pihaperhosen suopayrteissä useana päivänä.

Anisiiso (*Agastache foeniculum*). Eräs parhaimmista perhoskasveista. Anikselta maistuvat kukat ja lehdet ovat syötäviä. Liila, tähkämäinen kukka, korkeus 60–120 cm. Saattaa olla lyhytikäinen.

Auringontähti (*Telekia speciosa*). Kookas, isot herttamaiset lehdet, korkeus 100–150 cm, kukka keltainen, viihtyy savisessakin maassa. Sopii erityisesti suureen puutarhaan. Leviää helposti.

Kangasajuruoho (*Thymus serpyllum*). Matala maanpeitekasvi, korkeus 10–15 cm, kukka vaaleanpunainen, kukkii heinäkuusta alkaen, tuoksuu voimakkaasti timjamille.

Kaunopunahattu (*Echinacea purpurea*). Takuuvarma perhos- ja kimalaiskasvi, korkeus 50–80 cm, useita lajeja ja lajikkeita, kukka valkoinen tai liila, voi olla lyhytikäinen, varsinkin savimaassa.

Ruusuruoho (*Knautia arvensis*). Luonnonkasvi, kukka vaalea liila, 50–80 cm, aurinkoisen paikan kasvi, kukkii pitkään. Hyvä leikkokukka.

Etelänruusuruoho (*Knautia macedonica*). Muistuttaa hyvin paljon ruusuruohoa, mutta kukka on punainen. Korkeus 40–50 cm.

Rohtosuopayrtti (*Saponaria officinalis*). Perinnekasvi, jota voi nähdä viljelykarkulaisena vanhojen puutarhojen lähellä. Tuoksuu hyvälle. Korkeus 40–50 cm. Kukka valkoinen. Leviää helposti.

Piikkiputket eli alppi-, sini- ja hohtopiikkiputket (*Eryngium*). Kukkivat heinä-elokuussa. Viihtyvät aurinkoisessa ja kuivassa paikassa. Korkeus 50–100 cm. Kukat sinisiä piikkipalloja. Hyviä leikko- ja kuivakukkia.

Syyskuu

Anisiiso kukkii vielä syyskuussakin. Se kerää helposti useita perhosia. Kukut ja lehdet maistuvat anikselta.

Keltasauramo (*Anthemis tinctoria*). Eräs pisimpään kukkivista perennoista. Aloittaa kukintansa kesäkuussa ja voi jatkaa sitä pakkasiin saakka. Kukan väri keltainen, korkeus 30–40 cm. Kylväytyy helposti, voit estää sitä katkaisemalla kukkavarret ennen siementen kypsymistä.

Noropunatähkä (*Liatris spicata*). Kukinto lilanvärinen tähkä, kukkii pitkään elokuusta alkaen, korkeus 50–100 cm, koristeellinen talventörröttäjä.

Purtojuuri (*Succisa pratensis*). Luonnonperenna, joka viihtyy savimaallakin, korkeus 30–50 cm, kukka pyöreä pallo, väri vaalean violetinsininen.

Sinipallo-ohdake (*Echinops bannaticus*). Kukkii heinäkuusta alkaen, kukka sininen pallo, korkeus 80–100 cm, hyvä leikkokukka, kylväytyy helposti.

Kivikkotörmäkukka (*Scabiosa columbaria*). Kukkii elokuusta alkaen pakkasiin saakka, vaaleansininen kukka, korkeus 50–80 cm. Kukka muistuttaa ruusuruohon kukkaa.

Täpläpunalatva (*Eupatorium maculatum*). Voi kasvaa jopa kaksimetriseksi, kukinnon läpimitta saattaa olla 25–40 cm, kukan väri punainen.

Isohirvenjuuri (*Inula helenium*). Suurikokoinen, keltakukkainen perenna, joka voi kasvaa kaksi metriä korkeaksi. Hieman samantapainen kuin auringontähti. Vaatii aurinkoisen paikan. Houkuttelee perhosten lisäksi muitakin hyönteisiä.

Älä unohda perhosten toukkia

Nokkosperhosen toukkia nokkosella. Anna nokkosten kasvaa tontin laitamilla.

Perhosten ravintokäyttäytyminen on nerokas. Aikuisilla perhosilla (eli imagoilla) ja perhostoukilla on nimittäin erilaiset ruokavaliot. Useimmat aikuiset perhoset käyttävät vain nestemäistä ravintoa, kuten kukkien mettä, mutta perhostoukat nakertavat kasveja. Huolehdi siis, että puutarhassasi on myös perhostoukkien tarvitsemia ravintokasveja.

Nokkonen on niistä eräs tärkeimmistä. Nokkosella elää nokkosperhosen toukan lisäksi neito-, liuska- ja karttaperhosen toukat sekä amiraalin toukat. Kaikki edellämainitut ovat näyttäviä päiväperhosia.

Myös monien yöperhosten toukat tarvitsevat nokkosta. Tiesitkö muuten, että yli 95 prosenttia Suomessa tavattavista perhosista on yöaktiivisia?

Kotipihan **koivu** on tärkeä perhosille. Suruvaipan toukat syövät koivun lehtiä, samoin koivutyttöperhosen ja monien nirkkojen toukat.

Haapa on komean siniritariyökkösen ja upean haaperhosen toukkien ravintokasvi. Haavan rungolla elää lisäksi monia jäkäliä ja leviä. Haapa on luonnon monimuotoisuuden kannalta avainlaji.

Raita ja **pajut** ovat tärkeitä aikuisina talvehtiville perhosille. Ne kukkivat hyvin varhain keväällä, jolloin luonnossa on vain vähän ravintokasveja. Säästä siksi pellonpientareella kasvavat pajut.

Mutta ei pidä väheksyä **heiniä**! Heinillä elää lukematon määrä perhosia. Erästä niistä, heinähukan toukkaa näkee tämän tästä loppukesästä. Pörröistä toukkaa tekisi mieli koskea, mutta ei kannata. Kosketus voi aiheuttaa ihoärsytystä ja allergisen reaktion.

Näin pääset alkuun perhosharrastuksessa

Perhosvalojen virittelyä Suomen Perhostutkijain Seuran leirillä.

Parhaiten perhosharrastuksessa pääset alkuun lyöttäytymällä kokeneen harrastajan seuraan. Sellaisia löydät ainakin Suomen Perhostutkijain Seurasta. Seura on järjestänyt muutamana kesänä erityisesti naisille tarkoitetun perhosleirin, mutta tänä vuonna (2023) leiri on kaikille avoin.

Naisille suunnattujen leirien tarkoituksena on ollut houkutella naisia harrastajiksi. Perhosharrastajat ovat tähän saakka olleet useimmiten miehiä. Leirille kannattaa ehdottomasti osallistua, jos se vain suinkin on mahdollista. Tietoa leiristä löydät Suomen Perhostutkijain seuran sivuilta.

Mutta ominpäinkin perhosten maailmaan voi sukeltaa. Suomessa on julkaistu useita perhoskirjoja, joiden avulla päiväperhosten tunnistaminen onnistuu. Aloittelijoille sopiva kirjoja ovat esimerkiksi Kimmo Saarisen, Hannu Aarnion, Juha Jantusen, Pekka Ojalaisen ja Tari Haahtelan **100 suomalaista perhosta** (Gummerus) ja Dick Forsmanin ja Olli Vesikon **Päiväperhoset Suomen luonnossa** (Otava).

Saarisen ja kumppaneiden kirjassa perhoset esitetään lentojärjestyksessä, mikä helpottaa tunnistamista.

Molemmissa edellämainituissa kirjoissa esitellään päiväperhosia, jotka ovat vain pieni osa Suomessa tavattavista perhosista. Kimmo Silvosen, Morten Top-Jensenin ja Michael Fibigerin **Suomen päivä- ja yöperhoset – maastokäsikirjasta** löytyvät lisäksi yöperhoset, joita on noin 2500 lajia. Erityisesti yöperhosten tunnistamisessa kokeneen harrastajan seura on korvaamaton. Yöaktiivisten perhosten tunnistaminen itsekseen on huomattavasti vaikeampaa kuin päiväperhosten.

Yöperhosten tunnistamisessa apua voi kysyä Suomen perhoset Facebook-ryhmästä.

Miksi perhoset ovat tärkeitä

Sinitiainen ruokkimassa poikasiaan. Pikkulinnut elävöittävät pihapiiriä, aivan kuten perhosetkin.

Perhoset (kuten kaikki hyönteiset) ovat tärkeitä ekosysteemille. Perhostentoukat ovat merkittävä ravinnonlähde linnunpoikasille. Esimerkiksi melkein kaikki varpuslinnut ruokkivat poikasiaan perhostoukilla.

Varpuslintuihin luetaan muun muassa västäräkit, tiaiset, peipot, rastaat ja tietysti varpuset. Ilman perhostoukkia linnustomme olisi huomattavasti köyhempi.

Perhostoukat elättävät myös joukon loispistiäisiä. Loispistiäisnaaraat munivat munansa perhosen toukkaan ja toukat syövät perhostoukan elävältä sisältäpäin. (Kuulostaako karmealta? Ihminen on näppäränä olentona keksinyt hyödyntää loispistiäisiä tuhohyönteisten biologisessa torjunnassa.)

Aikuisiksi selvinneet perhoset kelpaavat nekin ravinnoksi, ja siksi monille perhosille on kehittynyt erilaisia varoitusvärejä, neitoperhosen siipien ”silmät” esimerkiksi tai nokkos-perhosen siipien värikäs kuvio. Osa perhosista käyttäytyy niin pelottomasti, että tutkijat ovat päätelleet niiden maistuvan lintujen mielestä pahalta.

Perhoset ovat tärkeä indikaattori eli osoitin luonnon tilasta, kuten ilmaston lämpenemisestä. Uusien perhoslajien ilmaantuminen Suomen luontoon kertoo ilmaston lämpenemisestä konkreettisella tavalla.

Pihaperhosen vinkit

Tervetuloa Pihaperhosen taimistolle!

Kuva: Heli Kurimo

Pihaperhosen taimistolla Lohjan Sammatissa (Lammintie 15) on myynnissä kaikkia muita listassa mainittuja kukkia paitsi sipulikukkia.

Taimisto sijaitsee hyvien kulku-yhteyksien päässä, noin kolme kilometriä Helsinki-Turku -moottoritietä.

Taimisto on avoinna touku-kuusta syyskuuhun viikonloppuisin ja sopimuksen mukaan. Aukioloajat kannattaa tarkistaa kotisivuilta www.pihaperhonen.fi tai Facebookista tai Instasta. Sivuilta löydät myös lisää tietoa kukista, kimalaisista ja perhosista.

Erja Hinkkanen,
puutarhuri, toimittaja

Pihaperhosen taimisto on keskittynyt pölyttäjäystävällisten, monivuotisten kukkien kasvattamiseen. Suurin osa lajeista on perhosille tärkeitä, osa kimalaisille. Perhoset eivät esimerkiksi välitä kellokukista, mutta kimalaisille ne kelpaavat.

Keskittyminen pölyttäjäystävällisiin lajeihin tarkoittaa sitä, että valikoimasta puuttuu monia näyttäviä kukkia. Myynnissä ei esimerkiksi ole pitkälle jalostettuja pioneja.

Kasvatan taimet siemenistä ja pistokkaista lähtien. Haluan näin varmistaa, ettei taimistolle kulkeudu ei-toivottuja lajeja. Mahdollisuuksien mukaan käytän lisäysaineistona kotimaisia siemeniä.

Olosuhteet Pihaperhosen taimistolla ovat ankarat. Helteisinä päivinä lämpömittari näyttää usein +50 astetta auringossa (asteikko loppui siihen). Taimet talvehtivat taivasalla, mikä tarkoittaa sitä, että ne altistuvat pakkaselle, tuulelle, lumi-, räntä- ja vesisateelle. Järkevien, että jos ne kestävät Pihaperhosen taimistolla, kestävät ne asiakkaan kukkapenkissäkin!

Mitä hyödyttää istuttaa kukkia, kun tuntuu että kaiken loppu on käsillä? Ikivanha ohje omenapuun istuttamisesta on ajankohtaisempi kuin koskaan. "Jos tietäisin, että maailmanloppu tulee huomenna, istuttaisin tänään omenapuun."

Jos et voi istuttaa omenapuuta, istuta kukka.